

ارزیابی پورتال‌های کتابخانه‌های دانشگاه‌های دولتی ایران در سال ۱۳۹۲

محسن نوکاریزی^{۱*}، اکرم کوچکی^۲

تاریخ دریافت: ۹۳/۸/۲۹ تاریخ پذیرش: ۹۳/۱۲/۲۸

چکیده

هدف: هدف این پژوهش تعیین وضعیت پورتال‌های کتابخانه‌های دانشگاه‌های (دولتی) در ایران بود.
روش: پژوهش حاضر به روش پیمایشی - ارزیابانه (تلفیقی از پیمایشی با استفاده از پرسشنامه محقق‌ساخته و ارزیابانه با استفاده از سیاهه و آرسی محقق‌ساخته) به ارزیابی پورتال‌های کتابخانه‌های دانشگاه‌های (دولتی) ایران اختصاص یافت. جامعه پژوهش پورتال کتابخانه‌های ۵۷ دانشگاه برتر وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بود که دارای پورتال کتابخانه‌های مستقل بودند. با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، ۴۰ پورتال کتابخانه‌های انتخاب و دیدگاه مدیران آنها درباره به‌کارگیری مؤلفه‌های حوزه‌های تحت بررسی در این پژوهش بررسی شد.

یافته‌ها: پورتال‌های کتابخانه‌های دانشگاه‌های (دولتی) ایران از نظر مؤلفه‌های مورد بررسی در وضعیت «خوبی» قرار داشتند. حوزه «امکانات مدیریتی» با میانگین نمره ۳/۶۱ کمترین و حوزه «کیفیت نوشتار» با میانگین نمره ۴/۵۸ بیشترین نمره را کسب کردند. همچنین پورتال کتابخانه ۱۳ دانشگاه در سطح مطلوب، ۲۴ دانشگاه در سطح خوب و ۳ دانشگاه نیز در سطح متوسط بودند. ابعاد مورد بررسی در حوزه «کیفیت نوشتاری» و «دسترس‌پذیری» در وضعیت مطلوب و در حوزه «بازیابی اطلاعات»، «خدمات عمومی و اطلاع‌رسانی»، «شخصی‌سازی»، «مدیریت محتوا»، «سازماندهی»، «حفاظت و امنیت» و «امکانات مدیریتی پورتال در بخش امانت و مرجع» در وضعیت خوبی قرار داشت. به‌نظر می‌رسد با توجه به زیرساخت‌های موجود در پورتال، بستر مناسبی برای عرضه خدمات و امکانات هر چه بیشتر به کاربران از طریق آن وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: پورتال‌های کتابخانه‌ای، دانشگاه‌های دولتی ایران، کتابخانه‌های دانشگاهی.

mnowkarizi@um.ac.ir

۱. دانشیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی،
دانشگاه فردوسی مشهد

a.koochaci@gmail.com

۲. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی و کارشناس دانشگاه بین‌المللی امام رضا (ع)

مقدمه

پورتال‌های کتابخانه‌ای فهرست‌های رایانه‌ای تحت وب گسترده‌ای هستند که به منظور در اختیارگذاری هر چه بهتر منابع و اطلاعات مورد نیاز کاربران ایجاد می‌شوند (سهیلی، ۱۳۸۵). این پورتال‌ها، امکانات لازم برای تهیه، سازماندهی، دسترسی، جست‌وجو، استخراج، تفسیر، انتقال و نگهداری منابع اطلاعاتی را فراهم می‌آورند؛ به نحوی که این منابع با وجود سطوح دسترسی مختلف، به سادگی در دسترس هستند (حدیقه سرشت، ۱۳۸۷).

با توجه به اینکه رویکرد مشتری‌مداری در خدمات‌دهی، جایگزین سایر رویکردهای خدماتی شده است، وب‌سایت‌های کتابخانه‌ای نیز برای برآوردن نیاز اطلاعاتی افراد باید در راستای رسیدن به این رویکرد از فناوری پورتال استفاده کنند (موسوی چلک، ۱۳۸۷). پورتال‌ها در نقش ابزار جدید خدمات کتابخانه‌ای، یکی از اجزای کلیدی راهبرد رقومی‌سازی خدمات کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی به حساب می‌آیند که به منظور ایجاد چارچوب فکری و همچنین توسعه زیرساخت‌های فنی برای خدمات پیشرفته و امکان دسترسی پیوسته به مجموعه وسیع کتابخانه‌ها تولید شده‌اند. به این ترتیب، پورتال کتابخانه‌ای نقشی اساسی در هماهنگی و تحرک رقومی‌سازی فعالیت‌ها در کتابخانه‌ها و مراکز اسناد و آرشیو دارد (آقاباقری مهابادی، ۱۳۸۹).

جکسون^۱ (۲۰۰۵) از پورتال‌ها به عنوان وسیله دستیابی عالی به محتویات با کیفیت نام می‌برد. او معتقد است که پورتال‌های کتابخانه‌ای کاربردهای مناسبی دارند و سفارشی ساختن و شخصی‌سازی را ممکن می‌کنند. پورتال‌های کتابخانه‌ای از گروه پورتال‌های عمودی محسوب می‌شوند که محتوا و خدمات مجموعه‌ای از کتابخانه‌ها و دیگر مراکز و سامانه‌های اطلاعاتی را با هدف تأمین نیازهای پژوهشی و آموزشی پژوهشگران و کاربران نهایی، به صورت یکپارچه دسترس‌پذیر می‌کنند. در این نوع از پورتال‌ها، محتوای دسترس‌پذیر شده، توسط متخصصان موضوعی و اطلاعاتی، انتخاب، گردآوری، سازماندهی و منتشر و بازیابی‌پذیر می‌شود. پورتال‌های کتابخانه‌ای در صدد هستند تا محتوا و خدمات هر یک از سامانه‌های زیر پوشش را به کاربران دیگر سامانه‌ها نیز ارائه کنند. افزون بر قابلیت‌های پورتال‌های عمودی، تسریع و تسهیل دسترسی به محتوا از طریق سازوکارهای خاص، تضمین کیفیت و وثوق محتوای ارائه شده، عرضه ساختارمند محتوا، دسترسی به محتوای سامانه‌های ناهمگن و برقراری ارتباط میان محتوای ارائه شده در سامانه‌های زیر پوشش، از مهم‌ترین ویژگی‌های پورتال‌های کتابخانه‌ای است (طاهری، ۱۳۹۰).

با وجود مزایا و قابلیت‌های پورتال‌های کتابخانه‌ای در پیشبرد مطلوب فرایندهای کتابخانه‌ای، گزینش پورتال بهینه، همواره از جمله مسائل سالیان اخیر کتابخانه‌ها به شمار آمده است. آنچه در

این میان اهمیت دارد این است که طراحی پورتال‌های کتابخانه‌ای باید براساس معیارها، اصول و استانداردهای از پیش تعیین شده‌ای انجام گیرد تا هدف اصلی از ایجاد این پورتال‌ها (یعنی رفع نیازهای اطلاعاتی کاربران) تأمین شود. با توجه به رسالت آموزشی و پژوهشی کتابخانه‌های دانشگاهی و نیز اهمیتی که امروزه پورتال‌های کتابخانه‌ای در برقراری ارتباط و خدمات‌دهی به کاربران یافته‌اند، طراحی این گونه پورتال‌ها و به کار گرفتن عناصر کارآمد و مفید در آنها دارای اهمیت بسیاری است (علی‌بیگ و دیگران، ۱۳۸۹).

بنابراین لازم است در راستای شناسایی نقاط قوت و ضعف و همسویی با نیازهای استفاده‌کنندگان، پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های (دولتی) ایران از دیدگاه‌های مختلف ارزیابی شوند. ارزیابی، مفهوم عامی است که جنبه‌های مختلف سنجش و موفقیت در انجام دادن عملکرد خاصی را شامل می‌شود. به بیان دقیق‌تر ارزیابی، تجزیه و تحلیل و مقایسه فرایندهای واقعی با طرح‌های پیاده‌سازی شده است که به منظور ارتقای آنها برای طراحی آتی و اتخاذ قواعد و استانداردهای خاصی در این رابطه صورت می‌گیرد (فور^۲، ۲۰۰۶). چند سالی است که دانشگاه‌های ایران به طراحی پورتال کتابخانه‌ای اقدام کرده‌اند؛ اما در حال حاضر مشخص نیست وضعیت پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های (دولتی) در ایران از نظر بازایی اطلاعات، خدمات عمومی و اطلاع‌رسانی، کیفیت نوشتار، دسترس‌پذیری، شخصی‌سازی، مدیریت محتوا، سازماندهی محتوا، امنیت و امکانات مدیریتی خدمات امانت و مرجع چگونه است، و در هر یک از این حوزه‌ها با سطح مطلوب چه فاصله‌ای دارند. این پژوهش برای پاسخ به این پرسش‌ها و پرسش‌هایی از این نوع طراحی شده است.

پرسش‌های پژوهش

پرسش کلی: وضعیت پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری چگونه است؟

پرسش‌های فرعی

۱. پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران از نظر امکانات حوزه بازایی اطلاعات در چه وضعیتی هستند؟
۲. پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران از نظر خدمات عمومی و اطلاع‌رسانی در چه وضعیتی هستند؟
۳. پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران از نظر کیفیت نوشتاری در چه وضعیتی هستند؟

۴. پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران از نظر دسترس‌پذیری در چه وضعیتی هستند؟
۵. پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران از نظر خدمات عرضه‌شده در حوزه شخصی‌سازی در چه وضعیتی هستند؟
۶. پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران چه تمهیداتی را برای مدیریت محتوای خود اندیشیده‌اند؟
۷. پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران چه تمهیداتی را برای سازماندهی محتوا اندیشیده‌اند؟
۸. پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران چه تمهیداتی را برای حفاظت و امنیت محتوا اندیشیده‌اند؟
۹. پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران از نظر امکانات مدیریتی پورتال در بخش امانت و مرجع در چه وضعیتی قرار دارند؟

پیشینه پژوهش

در سال‌های اخیر موضوع ارزیابی پورتال‌ها به‌طور عام و پورتال‌های کتابخانه‌ای به‌طور خاص، توجه پژوهشگران داخل و خارج از کشور را به خود جلب کرده و پژوهش‌هایی نیز به‌منظور تهیه دستورالعمل‌های خاص ارزیابی پورتال‌های کتابخانه‌ای صورت گرفته است. در عین حال، در زمینه خاص موضوع این پژوهش در داخل کشور پژوهش‌های اندکی دیده می‌شود. در این بخش، نتایج چند پژوهش که به‌طور خاص به ارزیابی پورتال‌های کتابخانه‌ای پرداخته‌اند، مرور خواهد شد.

کاکس^۳ (۲۰۰۳) پورتال‌های کتابخانه‌ای را بر اساس معیارهای ارزیابی بررسی و راهکارهایی را در زمینه مدیریت محتوا، سامانه میانکنش‌پذیری و ارتباط با سامانه‌های دیگر، برای بهبود سامانه مدیریت محتوای منابع الکترونیکی ارائه کرد. وی همچنین به ارتباط و همکاری کتابداران و تولیدکنندگان سامانه‌های پورتال کتابخانه‌ای به‌منظور بهبود سطح کیفی آنها، اشاره و تأکید داشت.

دلنور^۴ (۲۰۰۳) به بررسی پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاهی پرداخته است. نتایج نشان داد که سه عنصر سفارش‌سازی، انعطاف‌پذیری و ربط، از عناصر مهم برای موفقیت یک پورتال کتابخانه‌ای هستند. وی پورتال‌هایی را تأثیرگذار می‌داند که در جذب و حفظ کاربر موفق‌تر عمل کنند. ابعاد مورد تأکید در کیفیت خدمات شامل اعتبار، پاسخگویی، اطمینان، محسوس بودن و رؤیت‌پذیر بودن امکانات بودند.

راجرز^۵ (۲۰۰۹) به بررسی قابلیت‌های پورتال کتابخانه دانشگاه کارائیب^۶ به منظور طراحی مجدد وبسایت پرداخت. یافته‌های پژوهش اختلاف میان ساختار فعلی پورتال و زیرساخت‌های مورد نیاز برای رفع نیازهای موجود را نشان داد. در پایان نیز به موضوع تغییر سازماندهی و تأثیر فناوری بر رابطه میان سیستم و کتابداران ارائه‌دهنده خدمات به کاربران اشاره کرد.

در پژوهش دیگری، اثربخشی پورتال کتابخانه‌ای در دانشگاه فناوری مارا^۷ بر اساس نظر دانشجویان در دانشکده مدیریت اطلاعات بررسی شد (مسریک^۸، ۲۰۱۰). در این پژوهش، پورتال کتابخانه بر اساس کیفیت اطلاعات، کیفیت سامانه و کیفیت خدمات، از نظر کاربران ارزیابی شده است. یافته‌ها نشان داد که کیفیت اطلاعات به اندازه کیفیت سامانه‌ها و خدمات مهم خواهد بود و زمانی که از کیفیت سامانه سؤال می‌شود، ویژگی‌های پورتال کتابخانه امتیاز بیشتری را به خود اختصاص می‌دهند.

کوزما^۹ (۲۰۱۰) به آسیب‌پذیری امنیت در کتابخانه‌های رقومی پرداخت و با استفاده از یک نرم‌افزار آزمایش خطرپذیری وبسایت، مسائل امنیتی ۸۰ کتابخانه رقومی اروپایی را بررسی کرد. نتایج نشان داد بیشتر کتابخانه‌های رقومی نقص امنیتی جدی در برنامه‌های کاربردی تحت وب خود داشتند. اکثر کتابخانه‌های اروپای غربی، مشکلات عمیق امنیتی (۲۵ درصد) یا در سطح متوسط (۴۰ درصد) داشتند که به تجارت ناامن برخط منجر شده بود.

نوکاریزی و همکاران (۲۰۱۲) در پژوهشی به این نتایج دست یافتند که ۷۹/۴۹ درصد از عناصر مورد انتظار مدیریت محتوا در وبسایت کتابخانه‌های ملی آمریکا و سه کشور اروپایی (انگلستان، دانمارک و سوئد) وجود داشت، در حالی که این میزان در وبسایت کتابخانه‌های ملی چهار کشور آسیایی ایران، ترکیه، ژاپن و سنگاپور ۸۱ درصد بود و تفاوت معناداری بین شرایط آن زمان وبسایت‌های کتابخانه‌های ملی آمریکا و سه کشور اروپایی (انگلستان، سوئد و دانمارک) و وبسایت‌های کتابخانه‌های ملی در چهار کشور آسیایی سنگاپور، ایران، ژاپن و ترکیه وجود نداشت. اما وبسایت‌های کتابخانه‌های ملی در کشورهای آسیایی دارای برتری نسبی بودند.

یافته‌های پژوهش عصاره و پاپی (۱۳۸۷) نشان داد که در مقایسه با سایر مؤلفه‌های ارزیابی کیفیت وبسایت، اهمیت نگارش و رعایت نکات دستوری واژگان از دیدگاه کاربران در رتبه دوم و قلم منسجم و خوانا در رتبه چهارم اهمیت قرار داشتند.

حریری و نظری (۱۳۹۱) در پژوهشی به بررسی وضعیت امنیت اطلاعات در کتابخانه‌های رقومی ایران پرداخته‌اند. نتایج نشان داد که میانگین امنیت کل کتابخانه‌های رقومی ۷۹ درصد بود و در سطح قوی ارزیابی شد. سایر یافته‌ها حاکی از این بود که آسیب‌پذیرترین نقاط امنیتی در

کتابخانه‌های رقومی ایران بر اساس شاخص‌های مورد مطالعه، شاخص «خط‌مشی امنیت» با میانگین ۶۳ درصد بود. وجود خط‌مشی امنیت از مهم‌ترین شاخص‌های تعیین‌کننده برنامه‌های سازمان برای حفظ امنیت منابع رقومی محسوب می‌شد.

به‌طور کلی مرور پیشینه‌ها نشان داد که در پژوهش‌های بررسی‌شده، با توجه به موضوع و اهداف مورد نظر، روش‌ها و ابزارهای مختلفی مانند پرسشنامه، مشاهده مستقیم و تهیه سیاهه واری برای بررسی و ارزیابی پورتال‌ها استفاده شده است. پژوهش‌های اندکی در داخل کشور به ارزیابی پورتال‌های کتابخانه‌ای پرداخته‌اند. در عین حال، هنوز در مورد متغیرها و ساختار مشخصی که بر موفقیت پورتال تأثیر داشته باشد، اجماع نظر حاصل نشده است. همان‌طور که کاربردهای متفاوتی برای پورتال در نظر گرفته می‌شود، می‌توان از دیدگاه‌های مختلف و به روش‌های متفاوتی آن را بررسی کرد.

روش‌شناسی پژوهش

جامعه آماری این پژوهش پیمایشی - ارزیابانه و شامل ۵۷ پورتال کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی ایران بود. برای جمع‌آوری داده‌ها، از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شد. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۴۰ پورتال تعیین شد و ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه و سیاهه واری محقق‌ساخته‌ای بود که در ۹ حوزه کلی شامل «بازیابی اطلاعات»، «خدمات عمومی و اطلاع‌رسانی»، «کیفیت نوشتاری»، «دسترسی پذیری»، «شخصی‌سازی»، «مدیریت محتوا»، «سازماندهی»، «حفاظت و امنیت» و «امکانات مدیریتی پورتال در بخش امانت و مرجع» در قالب ۱۴۴ گویه طراحی شده بود. با توجه به عدم دسترسی به حساب کاربری، به‌منظور بررسی برخی گویه‌ها، پرسش‌هایی در قالب ۵ حوزه مطرح در پورتال (یعنی شخصی‌سازی، مدیریت محتوا، سازماندهی محتوا و آماده‌سازی، حفاظت و تنظیمات امنیتی و امکانات مدیریتی پورتال در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌ای) در پرسشنامه‌ای به‌صورت مجزا تهیه شد و در اختیار ۴۰ نفر از مدیران پورتال کتابخانه‌های دانشگاهی مورد نظر (در بازه زمانی ماه تیر الی مهر سال ۱۳۹۲) قرار گرفت. به‌منظور سنجش روایی، پرسشنامه و سیاهه واری در اختیار چند تن از متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی قرار داده شد و از نظر آنها در اصلاح ابزار گردآوری داده‌ها بهره گرفتیم. برای سنجش پایایی پرسشنامه و سیاهه واری از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. به این ترتیب که این پرسشنامه و سیاهه واری در اختیار یک نمونه به تعداد ۲۰ نفر قرار گرفت و آلفای کرونباخ هر مؤلفه به‌طور جداگانه محاسبه شد که به ترتیب عبارت بودند از: بازیابی اطلاعات: ۰/۸۹۰؛ خدمات عمومی و اطلاع‌رسانی: ۰/۶۸۵؛ کیفیت نوشتار: ۰/۷۷۴؛ دسترسی پذیری: ۰/۶۶۹؛ شخصی‌سازی: ۰/۹۰۶؛ مدیریت محتوا: ۰/۹۲۵؛ سازماندهی: ۰/۹۸۸؛

حفاظت: ۰/۹۳۷؛ امکانات مدیریتی پورتال در بخش امانت و مرجع ۰/۹۵۵. بنابراین پرسشنامه با ۰/۹۴۲ و سیاهه واری با ۰/۷۵۴ از پایایی مناسبی برخوردار بودند.

برای پاسخگویی به پرسش‌های پژوهش و تحلیل بهتر پاسخ‌ها، در پژوهش حاضر نیز، وضعیت پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به‌طور کلی، به این صورت محاسبه شد که برای هر یک از ارزش‌های پنج‌گانه طیف لیکرت، نمره‌ای از یک تا پنج در نظر گرفته شد. در انتها، میانگین نمره‌های حاصل از پاسخ به گویه‌های مختلف مربوط به هر بعد محاسبه و میانگین به‌دست آمده از گویه‌های هر بعد بر عدد ۵ (حداکثر نمره حاصل از گویه) تقسیم و در نهایت عدد به‌دست آمده در ۱۰۰ ضرب شد تا نمره‌ها به واحدی استاندارد تبدیل شوند و با روش‌های مختلف نمره‌گذاری و ارزش‌گذاری در پژوهش‌های مختلف مقایسه‌شدنی باشد. این روش تعیین ارزش در پژوهش‌های مختلف انجام گرفته در پورتال‌های کتابخانه‌ای به کار گرفته شده است (تویست و بوئما^۱، ۲۰۰۹؛ مصطفی و الزوعبی^{۱۱}، ۲۰۰۸؛ چیو و سلیم^{۱۲}، ۲۰۰۳). در این پژوهش برای توصیف و تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد. در آمار توصیفی از میانگین‌ها و انحراف معیارها و در آمار استنباطی از آزمون زد کولموگروف اسمیرنوف و آزمون تی تک‌نمونه‌ای، استفاده شده است. برای توصیف و تحلیل داده‌های گردآوری شده نرم‌افزار آماری اس.پی.اس.اس^{۱۳} به کار رفت.

یافته‌ها

در این قسمت، یافته‌های حاصل از توصیف و تحلیل داده‌ها برای پاسخ به پرسش‌ها ارائه می‌شود. پرسش کلی: وضعیت پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های (دولتی) ایران وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری چگونه است؟

در جدول ۱ وضعیت میانگین چهار حوزه مورد بررسی با استفاده از سیاهه واری محقق‌ساخته در پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های (دولتی) ایران نشان داده می‌شود. میانگین کلی وضعیت پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاهی ایران در بعد بازبایی اطلاعات ۳/۶۳ (نقطه بیش از ۶۰ تا ۸۰ درصد) در بعد خدمات عمومی و اطلاع‌رسانی ۳/۷۵ (نقطه بیش از ۶۰ تا ۸۰ درصد)، در بعد کیفیت نوشتاری ۴/۵۸ (نقطه بیش از ۸۰ درصد) و در بعد دسترس‌پذیری ۴/۲ (نقطه بیش از ۸۰ درصد) بود. در همه این ابعاد میانگین به‌دست آمده بالاتر از حد متوسط بوده است که در این میان کمترین میانگین مربوط به نمره بعد بازبایی اطلاعات و بیشترین میانگین نیز مربوط به نمره بعد کیفیت نوشتار بود. وضعیت مربوط به هر یک از ابعاد در هر یک از دانشگاه‌ها نیز در جدول نمایان است.

جدول ۱. آماره‌های توصیفی مربوط به سیاهه واری در دانشگاه‌های مورد بررسی

ردیف	نام دانشگاه	بازیابی اطلاعات میانگین	خدمات عمومی و اطلاع‌رسانی میانگین	کیفیت نوشتاری میانگین	دسترس‌پذیری میانگین
۱	اراک	۳/۷۷	۲/۸۹	۴/۵	۳/۷
۲	ارومیه	۴/۲۷	۴/۷۱	۵	۵
۳	الزهرا	۳/۴	۲/۵۳	۴/۱۲	۳/۳
۴	امیرکبیر	۳/۴	۳/۳۲	۴/۲۵	۴
۵	پزشکی اهواز	۳/۱۳	۳/۶	۳/۷۵	۳/۳
۶	بوعلی همدان	۴/۴۵	۴/۱۷	۵	۴/۷
۷	تربیت مدرس	۲/۴۷	۲/۴۲	۴	۳/۶
۸	تفرش	۳	۳/۱۷	۴/۶۲	۴
۹	خواجه نصیر	۳/۴	۳/۲۱	۳/۳۷	۳/۶
۱۰	دامغان	۳/۹	۳/۶	۴/۸۷	۴/۵
۱۱	تهران	۴/۴۵	۴/۸۲	۵	۴/۹
۱۲	رازی کرمانشاه	۴/۵۹	۴/۳۵	۵	۵
۱۳	سیستان و بلوچستان	۲/۷۲	۳/۲۸	۵	۲/۹
۱۴	سمنان	۴/۴۵	۴/۱۷	۴	۳/۶
۱۵	شاهد تهران	۴/۵۹	۴/۲۵	۵	۴/۴
۱۶	صنعتی شریف	۴/۵	۴/۲۵	۴/۵	۴/۵
۱۷	شهرکرد	۳/۴۵	۳/۲۸	۴/۶۲	۴/۵
۱۸	شهید بهشتی	۴/۱	۳/۴۲	۳/۷۵	۱/۴
۱۹	چمران اهواز	۳/۷۷	۳/۸۹	۴/۷۵	۳/۴
۲۰	شهید مدنی آذربایجان	۴/۷۲	۴/۷۵	۵	۴/۸
۲۱	صنعتی ارومیه	۳/۲۲	۳/۵۷	۴/۷۵	۴/۴
۲۲	صنعتی اصفهان	۴/۰۹	۴/۲۵	۴/۳۷	۴/۳
۲۳	صنعتی بیرجند	۴	۴/۱	۴/۳۷	۳/۴
۲۴	صنعتی سهند	۴	۴/۲۱	۴/۶۲	۴/۶
۲۵	صنعتی شیراز	۴	۴/۱۴	۴/۵	۴/۱
۲۶	علم و صنعت	۳/۸۱	۳/۳۲	۴/۷۵	۳/۲
۲۷	بیرجند	۳/۰۹	۳/۶	۴/۶۲	۴/۱
۲۸	پزشکی ایلام	۳/۹	۴/۲۱	۴/۵	۴/۸
۲۹	پزشکی تهران	۳/۳۶	۳/۲۸	۴/۶۲	۴/۵
۳۰	پزشکی مازندران	۲/۴۵	۴/۰۳	۴/۶۲	۴/۹
۳۱	پزشکی مشهد	۲/۲۷	۴/۰۳	۴/۸۷	۴/۵
۳۲	تبریز	۴	۳/۸۲	۴/۷۵	۴/۱

ادامه جدول ۱. آماره‌های توصیفی مربوط به سیاهه‌ی واری در دانشگاه‌های مورد بررسی

ردیف	نام دانشگاه	بازیابی اطلاعات میانگین	خدمات عمومی و اطلاع‌رسانی میانگین	کیفیت نوشتاری میانگین	دسترس‌پذیری میانگین
۳۳	علوم شهید بهشتی	۳/۰۴	۳/۵۷	۴/۵	۴/۶
۳۴	علوم شیراز	۳	۴/۰۷	۴/۵	۴/۲
۳۵	فردوسی	۳/۲۲	۳/۲۱	۴/۸۷	۳/۶
۳۶	قم	۳/۲۲	۴/۱	۴/۶۲	۳/۴
۳۷	کاشان	۴/۱۸	۴/۵	۵	۴/۷
۳۸	کردستان	۳/۹	۲/۸۲	۴/۴۲	۴
۳۹	مازندران	۲/۵۴	۳/۶	۵	۴/۶
۴۰	محقق اردبیلی	۳/۴	۳/۷۱	۴/۵	۴/۴
	میانگین	۳/۶۳	۳/۷۵	۴/۵۸	۴/۲
	مجموع انحراف معیار	۰/۶۶	۰/۵۸	۰/۳۹	۰/۵۴

در جدول ۲ وضعیت میانگین پنج حوزه مورد بررسی با استفاده از پرسشنامه در پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های (دولتی) ایران ترسیم شده است. در بین ابعاد مورد بررسی در پرسشنامه، بیشترین میانگین مربوط به بعد مدیریت سازماندهی محتوا با میانگین ۳/۸۵ (نقطه بیش از ۸۰ درصد) و کمترین میانگین مربوط به نمره بعد امکانات مدیریتی پورتال در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌ای با میانگین ۳/۶۲ (نقطه بیش از ۸۰ درصد) است. وضعیت هر یک از دانشگاه‌ها نیز در هر بعد در جدول دیده می‌شود.

پرسش‌های فرعی

پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران از نظر امکانات حوزه بازیابی اطلاعات در چه وضعیتی هستند؟

برای محاسبه وضعیت مؤلفه‌های این حوزه ۲۲ گویه طراحی شد. میانگین نمره‌های به‌دست آمده از این گویه‌ها یعنی ۳/۶۳ (معادل ۷۲/۶ درصد) نشان داد که پورتال کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی ایران از نظر به‌کارگیری مؤلفه‌های بعد «بازیابی اطلاعات» در وضعیت «خوب» قرار دارند. به این ترتیب با توجه به میانگین به‌دست آمده و مقایسه آن با وضعیت مطلوب (بیش از ۸۰ درصد)، می‌توان چنین بیان کرد که وضعیت این پورتال‌ها با وضعیت مطلوب فاصله چندانی نداشته است.

جدول ۲. آماره‌های توصیفی مربوط به پرسشنامه در دانشگاه‌های مورد بررسی

ردیف	نام دانشگاه	شخصی سازی	مدیریت محتوا	مدیریت سازماندهی محتوا	حفاظت و امنیت	امکانات مدیریتی در بخش امانت و مرجع
		میانگین	میانگین	میانگین	میانگین	میانگین
۱	اراک	۳/۱۶	۳	۲/۸۷	۳/۰۷	۲/۷۲
۲	ارومیه	۴/۸۳	۴/۸۴	۵	۴/۴۶	۴/۷۲
۳	الزهر	۴/۶۱	۴/۶۹	۴/۶۲	۴/۶۹	۴/۲۷
۴	امیرکبیر	۳	۱/۸۴	۲/۲۵	۳	۲/۵۴
۵	پزشکی اهواز	۳/۵۵	۲/۳۸	۲/۲۵	۲/۳۸	۲/۲۷
۶	بوعلی همدان	۴/۲۹	۴/۶۱	۴/۶۲	۴/۶۱	۴/۶۳
۷	تربیت مدرس	۴/۸۸	۴/۹۲	۵	۴/۶۹	۴/۹
۸	تفرش	۴/۷۲	۴	۴/۳۷	۴/۲۳	۴/۱۸
۹	خواججه نصیر	۳/۶۶	۳/۴۶	۴	۴	۳/۴۵
۱۰	دامغان	۴/۱۶	۴/۴۶	۳/۲۵	۳/۱۵	۲/۵
۱۱	تهران	۴/۸۳	۴/۵۳	۴/۳۷	۴/۸۴	۵
۱۲	رازی کرمانشاه	۴/۳۸	۳/۶۱	۳/۷۵	۳/۶۱	۴/۴
۱۳	سیستان و بلوچستان	۳/۸۸	۴	۵	۴/۰۷	۳/۳۱
۱۴	سمنان	۳/۳۳	۴/۲۳	۴/۲۵	۵	۳/۸۱
۱۵	شاهد تهران	۳/۶۱	۳/۵۳	۳/۵	۳/۳۸	۳/۱۳
۱۶	صنعتی شریف	۳/۷۲	۳/۷۲	۴/۵۷	۴	۳/۷۷
۱۷	شهرکرد	۳/۵	۳/۷۶	۳/۸۷	۳/۵۳	۳/۶۸
۱۸	شهید بهشتی	۳/۳۸	۲/۹۲	۴/۳۷	۴	۳/۴
۱۹	چمران اهواز	۱	۲	۴	۴	۱/۱۳
۲۰	شهید مدنی آذربایجان	۳/۶۶	۳/۰۷	۳/۱۲	۳/۶۱	۳/۸۶
۲۱	صنعتی ارومیه	۴/۶۱	۴/۴۶	۳/۷۵	۴/۶۹	۴/۵
۲۲	صنعتی اصفهان	۳/۷۲	۳/۳	۳/۵	۳/۳۸	۲/۷۷
۲۳	صنعتی بیرجند	۳/۳۸	۳/۴۶	۳/۱۲	۳/۶۹	۳/۵۴
۲۴	صنعتی سهند	۳/۸۳	۳/۴۶	۳/۷۵	۳/۵۳	۳/۶۳
۲۵	صنعتی شیراز	۳/۵	۳/۳۸	۳/۵	۳/۳	۳/۳۱
۲۶	علم و صنعت	۴/۳۳	۴/۱۵	۴/۵	۴/۲۳	۴/۲۲
۲۷	بیرجند	۳/۲۲	۳/۰۷	۳/۶۲	۳	۳/۱۳
۲۸	پزشکی ایلام	۴/۵	۵	۵	۴/۳	۴/۹
۲۹	پزشکی تهران	۳/۶۱	۲/۸۴	۴/۵	۳/۵۳	۳/۷۲
۳۰	پزشکی مازندران	۲/۶۶	۳/۳۸	۴/۲۵	۴/۲۳	۳/۱۳
۳۱	پزشکی مشهد	۳/۰۵	۳/۷۶	۴	۳/۳۸	۳/۳۶
۳۲	تبریز	۴	۴	۳/۸۷	۴	۳/۹۵

ادامه جدول ۲. آماره‌های توصیفی مربوط به پرسشنامه در دانشگاه‌های مورد بررسی

ردیف	نام دانشگاه	شخصی سازی	مدیریت محتوا	مدیریت سازماندهی محتوا	حفاظت و امنیت	امکانات مدیریتی در بخش امانت و مر میانگین جمع
		میانگین	میانگین	میانگین	میانگین	میانگین
۳۳	علوم شهید بهشتی	۳/۳۳	۳	۴/۷۵	۳/۵۳	۳/۵۴
۳۴	علوم شیراز	۳/۶۶	۳	۳	۲/۸۴	۳/۲۲
۳۵	فردوسی	۲/۷۲	۲/۶۹	۲/۱۲	۱/۳	۱/۷۲
۳۶	قم	۴/۵	۳/۸۴	۴	۴/۹۲	۴/۶۸
۳۷	کاشان	۴/۶۱	۴/۵۳	۵	۴/۱۵	۴/۴
۳۸	کردستان	۴/۲۲	۴/۴۶	۳/۶۲	۳/۵۳	۳/۳۱
۳۹	مازندران	۳/۰۵	۱/۹۲	۱/۶۲	۳/۴۶	۳/۴۵
۴۰	محقق اردبیلی	۴/۲۷	۳/۷۶	۴/۵	۴/۸۴	۴/۲۲
	میانگین	۳/۷۷	۳/۶۲	۳/۸۵	۳/۸	۳/۶۱
	انحراف معیار	۰/۷۶	۰/۸۲	۰/۸۴	۰/۷۵	۰/۸۶

با توجه به اینکه متغیر امکانات حوزه‌های ارزیابی اطلاعات، دارای توزیع نرمال بود، پس از آزمون پارامتری تی یک نمونه‌ای برای تعیین تفاوت میانگین نمره پورتال‌ها با سطح متوسط (۵۰ درصد) استفاده شد. در جدول ۳ نتایج مربوط به آزمون تی استیودنت یک نمونه‌ای نشان داده می‌شود.

جدول ۳. نتایج آزمون تی استیودنت برای بررسی وضعیت پورتال‌های کتابخانه‌ای

متغیر	آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری آزمون
امکانات حوزه‌های ارزیابی (n=40)	۶/۱۰۷	۳۹	۰/۰۰

به‌طور کلی یافته‌های پژوهش حاکی از این است که پورتال کتابخانه‌های دانشگاه‌های شهید مدنی آذربایجان، شاهد تهران و رازی کرمانشاه که از نرم‌افزار پورتال کتابخانه‌های شرکت پارس آذرخش استفاده می‌کردند، در حوزه‌های ارزیابی اطلاعات، امکانات و قابلیت‌های بیشتری داشتند.

۱. پورتال‌های کتابخانه‌های دانشگاه‌های دولتی در ایران از نظر خدمات عمومی و اطلاع‌رسانی در چه وضعیتی هستند؟

برای محاسبه وضعیت مؤلفه‌های این حوزه ۲۷ گویه طراحی شد. میانگین نمره‌های به‌دست آمده از این گویه‌ها ۳/۷۵ (معادل نقطه ۷۵ درصد) نشان داد که پورتال کتابخانه‌های دانشگاه‌های دولتی ایران از نظر به‌کارگیری مؤلفه‌های بعد «ارزیابی اطلاعات» در وضعیت «خوب» قرار دارند.

یافته‌های پژوهش نشان داد که از بین دانشگاه‌های مورد بررسی از نظر خدمات عمومی و اطلاع‌رسانی، پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های تهران، شهید مدنی آذربایجان و ارومیه به ترتیب با میانگین ۴/۸۲، ۴/۷۵ و ۴/۷۱ بیشترین میانگین را داشتند. پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های الزهراء، کردستان و اراک نیز با میانگین ۲/۵۳، ۲/۸۲ و ۲/۸۹ سه موردی بودند که کمترین میانگین را از لحاظ امکانات مربوط به خدمات عمومی و اطلاع‌رسانی داشتند. همچنین در جدول ۴ نتایج مربوط به آزمون تی استیودنت یک نمونه‌ای نشان داده می‌شود.

جدول ۴. نتایج آزمون تی استیودنت یک نمونه‌ای برای بررسی وضعیت پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران از نظر خدمات عمومی و اطلاع‌رسانی

متغیر	آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری آزمون
خدمات عمومی و اطلاع‌رسانی (n=40)	۸/۲۴۹	۳۹	۰/۰۰

۲. پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران از نظر کیفیت نوشتاری در چه وضعیتی هستند؟

برای محاسبه وضعیت مؤلفه‌های این حوزه ۸ گویه طراحی شد. میانگین نمره‌های به‌دست آمده از این گویه‌ها ۴/۵۸ (نقطه ۹۱/۶ درصد) نشان داد که پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی ایران از نظر به‌کارگیری مؤلفه‌های بعد «بازیابی اطلاعات» در وضعیت «مطلوب» (بالاتر از ۸۰ درصد) قرار دارند. کسب امتیاز بالاتر در این مبحث به وسیله پورتال کتابخانه دانشگاه تهران نشانگر توجه طراحان آن پورتال به اصول مربوط به نوشتار و رعایت اصل ساده‌نویسی در نگارش آن است و این امر در درک سریع‌تر و صحیح‌تر مدارک ارائه‌شده، به کاربر کمک می‌کند. اما کمتر بودن امتیاز دانشگاه‌های خواجه نصیر طوسی، شهید بهشتی و پزشکی اهواز در این مؤلفه، اهتمام بیشتر طراحان این پورتال‌ها در رعایت اصول نوشتاری وبسایت‌ها را می‌طلبد. همچنین در جدول ۵ نتایج مربوط به آزمون تی استیودنت یک نمونه‌ای نشان داده می‌شود.

جدول ۵. نتایج آزمون تی استیودنت یک نمونه‌ای برای بررسی وضعیت پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران از نظر کیفیت نوشتار

متغیر	آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری آزمون
کیفیت نوشتار (n=40)	۲۵/۶۵۵	۳۹	۰/۰۰

۳. پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران از نظر دسترس‌پذیری در چه وضعیتی هستند؟

میانگین حاصل از نمره‌های ۱۰ گویه بعد دسترس‌پذیری نیز $4/2$ (نقطه ۸۴ درصد) و در وضعیت مطلوب (بالتر از ۸۰ درصد) قرار داشتند. در این پرسش نیز، با توجه به اینکه نمونه‌گیری صورت گرفته است، برای اینکه بتوان نتیجه به دست آمده در رابطه با امکانات دسترس‌پذیری را به کل پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های ایران تعمیم داد، از آزمون آماری استفاده شد. پس از آزمون پارامتری تی یک نمونه‌ای برای تعیین تفاوت میانگین نمره پورتال‌ها با سطح متوسط استفاده شد. جدول ۶ نتایج مربوط به این آزمون را نشان می‌دهد.

جدول ۶. نتایج آزمون تی استیودنت یک نمونه‌ای برای بررسی وضعیت پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های

دولتی در ایران از نظر دسترس‌پذیری

متغیر	آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری آزمون
دسترس‌پذیری (n=40)	۱۴/۰۶۲	۳۹	۰/۰۰

همچنین یافته‌های پژوهش نشان داد که از بین دانشگاه‌های مذکور، پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های ارومیه و رازی کرمانشاه با میانگین ۵ و دانشگاه تهران با میانگین $4/9$ بیشترین میانگین را داشتند. پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های شهید بهشتی، علم و صنعت و الزهرا نیز با میانگین $1/4$ ، $3/2$ و $3/3$ کمترین میانگین را از لحاظ دسترس‌پذیری در بین دانشگاه‌های مورد بررسی به خود اختصاص دادند.

۴. پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران از نظر خدمات ارائه‌شده در حوزه شخصی‌سازی در چه وضعیتی هستند؟

میانگین کلی پورتال‌های مورد بررسی به وسیله ۱۷ گویه بعد شخصی‌سازی نیز $3/77$ (نقطه $75/4$ درصد) و در وضعیت خوب (بیش از ۶۰ تا ۸۰ درصد) قرار داشت. یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که پورتال کتابخانه دانشگاه تربیت مدرس، تهران و ارومیه در حوزه شخصی‌سازی در وضعیت مطلوبی بودند. در حوزه شخصی‌سازی دانشگاه‌های مذکور، در زمینه ایجاد کتابخانه شخصی الکترونیک و پروفایل شخصی بسیار خوب عمل کرده‌اند. همچنین جدول ۷ نتایج مربوط به آزمون تی استیودنت یک نمونه‌ای را نشان می‌دهد.

جدول ۷. نتایج آزمون تی استیودنت یک نمونه‌ای برای بررسی وضعیت پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران از نظر خدمات ارائه‌شده در حوزه شخصی‌سازی

متغیر	آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری آزمون
شخصی‌سازی (n=40)	۶/۴۶۹	۳۹	۰/۰۰

۵. پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران از نظر امکانات حوزه مدیریت محتوا در چه وضعیتی هستند؟

میانگین کلی این بعد نیز در مجموع همه دانشگاه‌ها ۳/۶۲ (نقطه ۷۲/۴ درصد) و در وضعیت خوب (بیش از ۶۰ تا ۸۰ درصد) قرار داشت. یافته‌های پژوهش نشان داد که از نظر امکانات مربوط به مدیریت محتوا از بین دانشگاه‌های مورد بررسی، پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های علوم پزشکی ایلام، تربیت مدرس و ارومیه، به ترتیب با میانگین‌های ۵، ۴/۹۲ و ۴/۸۴ بیشترین میانگین را داشتند. همچنین پورتال‌های کتابخانه‌های دانشگاه‌های امیرکبیر، مازندران، شهید چمران اهواز، نیز با میانگین‌های ۱/۸۴، ۱/۹۲ و ۲ به ترتیب کمترین میانگین را از لحاظ امکانات مربوط به مدیریت محتوا دارا بودند. در جدول ۸ نتایج مربوط به آزمون تی استیودنت یک نمونه‌ای نشان داده می‌شود.

جدول ۸. نتایج آزمون تی استیودنت یک نمونه‌ای برای بررسی وضعیت پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران از نظر مدیریت محتوا

متغیر	آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری آزمون
مدیریت محتوا (n=40)	۴/۸۳۸	۳۹	۰/۰۰

۶. پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران از نظر امکانات حوزه سازماندهی محتوا در چه وضعیتی هستند؟

میانگین کلی این متغیر در مجموع دانشگاه‌ها نیز ۳/۸۵ (نقطه ۷۷ درصد) و در وضعیت خوب (بیش از ۶۰ تا ۸۰ درصد) قرار داشت. با توجه به آنکه متغیر از نظر سازماندهی محتوا و آماده‌سازی، دارای توزیع نرمال بود، از آزمون پارامتری تی یک نمونه‌ای برای تعیین تفاوت میانگین نمره پورتال‌ها با سطح متوسط استفاده شد. جدول ۹ نتایج مربوط به این آزمون را نشان می‌دهد.

جدول ۹. نتایج آزمون تی استیودنت یک نمونه‌ای برای بررسی وضعیت پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران از نظر سازماندهی محتوا و آماده‌سازی

متغیر	آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری آزمون
سازماندهی محتوا و آماده‌سازی (n=40)	۶/۴۱۸	۳۹	۰/۰۰

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که به استفاده از شیوه سازماندهی موضوعی (سلسله‌مراتبی) با وجود افزایش تعداد و شکل و دامنه موضوعی منابع الکترونیکی، کمتر توجه شده است. به نظر می‌رسد توجه به تنظیم سلسله‌مراتبی مطالب در پورتال‌های کتابخانه‌ای از اولویت‌های کار در این حوزه باشد.

۷. پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران از نظر امکانات حوزه حفاظت و امنیت محتوا در چه وضعیتی هستند؟

در مجموع کل دانشگاه‌ها نیز، میانگین پورتال‌های مورد بررسی از نظر حفاظت و امنیت محتوا ۳/۸ (نقطه ۷۶ درصد) و در وضعیت خوب (بیش از ۶۰ تا ۸۰ درصد) قرار داشت. اما با توجه به اینکه در این پژوهش نمونه‌گیری صورت گرفته و نمونه مورد نظر در حقیقت نماینده کل پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های ایران بود، برای اینکه بتوان نتیجه به دست آمده را به کل پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های ایران تعمیم داد، از آزمون آماری استفاده شد. با توجه به آنکه متغیر حفاظت و امنیت محتوا، دارای توزیع نرمال بود، از آزمون پارامتری تی یک نمونه‌ای برای تعیین تفاوت میانگین نمره پورتال‌ها با سطح متوسط استفاده شد. در جدول ۱۰ نتایج مربوط به این آزمون نشان داده می‌شود.

جدول ۱۰. نتایج آزمون تی استیودنت یک نمونه‌ای برای بررسی وضعیت پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران از نظر حفاظت و امنیت محتوا

متغیر	آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری آزمون
حفاظت و امنیت محتوا (n=40)	۶/۷۶۵	۳۹	۰/۰۰

۸. پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران از نظر امکانات مدیریتی پورتال در بخش امانت و مرجع در چه وضعیتی قرار دارند؟
میانگین کلی پورتال‌ها از نظر امکانات مدیریتی پورتال در بخش امانت و مرجع با میانگین ۳/۶۲

نقطه ۷۲/۲ درصد) در وضعیت خوب (بیش از ۶۰ تا ۸۰ درصد) قرار داشت. نتایج مربوط به آزمون تی استیودنت یک نمونه‌ای نیز در جدول ۱۱ نشان داده می‌شود.

جدول ۱۱. نتایج آزمون تی استیودنت یک نمونه‌ای برای بررسی وضعیت پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی در ایران از نظر امکانات مدیریتی پورتال در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌ای

متغیر	آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری آزمون
امکانات مدیریتی پورتال در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌ای (n=40)	۴/۴۹۷	۳۹	۰/۰۰

همچنین یافته‌های پژوهش حاکی از این مطلب بود که پورتال کتابخانه دانشگاه‌های تهران، تربیت مدرس و پزشکی ایلام، در حوزه امکانات مدیریتی در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌ای، بهتر از بقیه دانشگاه‌ها عمل کرده‌اند.

نتیجه‌گیری

میانگین و نمره به‌دست آمده نشان داد که به‌طور کلی، پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی ایران از نظر امکانات حوزه بازیابی اطلاعات در وضعیت «خوب» (بیش از ۶۰ تا ۸۰) بودند و با وضعیت مطلوب فاصله اندکی داشتند. نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش نبوی (۱۳۸۴) مطابقت دارد. نتایج پژوهش او نشان داد که هیچ‌یک از کتابخانه‌های رقومی مورد بررسی از تمام قابلیت‌های جست‌وجو استفاده نکرده بودند.

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که پورتال‌های کتابخانه‌ای در حوزه خدمات عمومی و اطلاع‌رسانی در سطح مطلوب قرار نداشتند و از این بعد با نتایج پژوهش مسریک (۲۰۱۰) تا حدودی مشابه بود. وی نیز دریافت که کاربران خیلی از کیفیت خدمات راضی نبودند. به‌نظر می‌رسد که تأکید بیش از حد بر قوانین و فرایندها در مراکز اطلاع‌رسانی (به‌جای تأکید بر کاربران یعنی جامعه استفاده‌کننده و ارضای نیازهای آنان) تا حدی در بروز چنین وضعیتی تأثیر داشته است.

پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی ایران به لحاظ به‌کارگیری مؤلفه‌های «کیفیت نوشتار» در وضعیت «مطلوبی» قرار داشتند. از این نظر یافته‌ها، با پژوهش عصاره و پایی (۱۳۸۷) تا حدودی مشابه بود. کسب بالاترین امتیاز از این بعد در پورتال‌های کتابخانه‌های دانشگاهی، به‌عنوان محیط اصلی تولیدات علمی و ادبی در هر کشور و وجود نخبگان این حوزه‌ها در آن، تا حدودی

پیش‌بینی‌پذیر و قابل انتظار بود. به بیان دیگر، چگونگی نگارش صحیح یا مطلوب هر متن یا بافت در دانشگاه آموخته می‌شود و از چنین محیطی همین انتظار می‌رود و نه کمتر از آن.

پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی ایران از لحاظ به کارگیری بعد «دسترس‌پذیری» در وضعیت مطلوبی قرار داشتند. این مؤلفه از جمله معیارهایی است که در برخی پژوهش‌ها (مانند راسل، ۲۰۰۳؛ یانگ، ۲۰۰۹) به عنوان معیار ارزیابی وبسایت یا پورتال بررسی شده است. انتظار در این مؤلفه از پورتال‌های دانشگاهی نیز همین است، چون دسترسی‌پذیری بیشتر به پورتال، دسترسی به اصل مواد کتابخانه را افزایش خواهد داد و موجب جذب بیشتر کاربران به کتابخانه (که هدف نهایی کتابخانه است) خواهد شد.

پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی ایران از نظر به کارگیری مؤلفه‌های شخصی‌سازی در وضعیت خوبی قرار داشتند. در پژوهش‌های مختلفی (از جمله دلتور، ۲۰۰۳) به مبحث شخصی‌سازی در پورتال‌ها و وبسایت‌ها پرداخته شده است. به‌طور کلی اختلاف وضعیت در مؤلفه‌های بعد شخصی‌سازی در پژوهش‌های متعدد مشاهده می‌شود و به نظر می‌رسد طراحان ایران در این زمینه هنوز به درک کاملی از وجود این بعد و سطح آن نرسیده باشند، چون در پورتال‌های مختلف، وضعیت این بعد بسیار متغیر (از متوسط تا مطلوب) است.

پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی ایران از لحاظ امکانات این حوزه در وضعیت خوبی قرار داشتند. یافته‌های پژوهش نوکاریزی و همکاران (۲۰۱۲) با پژوهش حاضر تا حدودی همخوانی داشت. آنها دریافتند که پورتال‌های مورد بررسی، از این لحاظ در حد مطلوب و نزدیک به نقطه ۸۰ درصد بودند. سامانه مدیریت محتوا، یکی از ویژگی‌های مهم در ارزیابی پورتال است (کاکس، ۲۰۰۳) و در دسترسی‌پذیری محتوا نقش مؤثری ایفا می‌کند. به نظر می‌رسد مسئولان پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاهی افزون بر تهیه یک سیستم مدیریت محتوا برای وبسایت خود، باید یک گروه برنامه‌نویس نیز استخدام کنند تا کمبودهای سامانه‌های مدیریت محتوا از این راه جبران شود.

پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی ایران از جنبه به کارگیری بعد «سازماندهی محتوا» و آماده‌سازی آن در وضعیت «خوبی» قرار داشتند. یافته‌های حاضر در این بعد با یافته‌های پژوهش نوکاریزی و عابدینی (۱۳۹۰) همخوانی دارد. یافته‌های پژوهش آنان نشان داد که بعد سازماندهی از دیدگاه کاربران در وضعیت خوب قرار داشت. در پژوهش‌های مختلفی (از جمله راجرز، ۲۰۰۹) به این مؤلفه و لزوم تغییر در آن به دلیل تحولات فناوری پرداخته شده است. یافته‌ها نشان داد که به استفاده از شیوه سازماندهی موضوعی (سلسله‌مراتبی) با وجود افزایش تعداد و شکل و دامنه موضوعی منابع الکترونیکی، کمتر توجه شده است و باید به این نوع ساختار اولویت داده شود.

پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی ایران از نظر به کارگیری بعد «حفاظت و امنیت محتوا» در وضعیت «خوبی» قرار داشتند. این یافته با یافته‌های پژوهش کوزما (۲۰۱۰) همخوانی نداشت. او نشان داد اکثر کتابخانه‌های رقومی نقص امنیتی جدی در برنامه‌های کاربردی تحت وب خود دارند. اما نتایج با یافته‌های پژوهش حریری و نظری (۱۳۹۱) همخوانی داشت. آنها وضعیت امنیت اطلاعات در کتابخانه‌های رقومی ایران را در سطح قوی ارزیابی کردند.

پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های دولتی ایران از لحاظ به کارگیری بعد «امکانات مدیریتی پورتال» در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌ای در وضعیت «خوب» قرار داشتند. به نظر می‌رسد در پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاهی باید به امکاناتی مانند پیوند به نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای برای ارائه خدمات امانت و استفاده از امکاناتی مانند پرسش از کتابدار و مانند آن توجه بسیار بیشتری شود تا وضعیت این بعد به مطلوب نزدیک شود.

پورتال‌های کتابخانه‌ای مورد پژوهش از نظر حوزه ایجاد و مدیریت محتوا نسبت به سایر حوزه‌ها ضعیف‌تر بوده‌اند. این مطلب ضرورت بررسی‌های دقیق‌تر و موشکافانه‌تری را در مورد این دو شاخص نشان می‌دهد. طراحان این پورتال‌ها باید تمرکز خود را به این نقاط ضعف معطوف کنند و راهکارهایی را برای برطرف کردن آنها بیندیشند.

پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آتی

- پیشنهاد می‌شود در پژوهش دیگری دیدگاه کاربران بررسی و نتایج آن با نتایج این پژوهش مقایسه شود. این یافته‌ها برای پورتال‌های کتابخانه‌ای دانشگاهی، رهنمودهای تعمیم‌پذیری ارائه می‌دهد.
- پیشنهاد می‌شود پژوهشی پیرامون میزان منطقی بودن سازماندهی اقلام اطلاعاتی، قابلیت درک و پیش‌بینی‌پذیری برچسب مقوله‌ها از دیدگاه کاربران دیگر پورتال، شامل کتابداران، اعضای هیأت علمی، متخصصان موضوعی نیز انجام گیرد. یافته‌های این پژوهش از آن جهت اهمیت دارد که دانش کافی را برای دست یافتن به منطق کلی دسته‌بندی اقلام از دیدگاه کاربران متخصص فراهم می‌آورد.
- پیشنهاد می‌شود پژوهشی در زمینه ارزیابی پورتال کتابخانه‌های دانشگاهی برتر دنیا صورت گیرد و نتایج آن با پژوهش حاضر مقایسه شود تا الگوی بهینه‌ای برای طراحی پورتال باشد.

پی‌نوشت

1. Jackson
2. Fuhr
3. Cox
4. Deltor
5. Rogers
6. Caribbean
7. Mara
8. Masrek
9. Kuzma
10. Toit & Bothma
11. Mustafa & Al-Zoua'bi
12. Chiew, K.T., Salim
13. SPSS

منابع

۱. آباقری مهابادی، محمد (۱۳۸۹). پورتال کتابخانه دیجیتال پارس آذرخس. تهران: سبزان.
۲. حدیقه سرشت، یاشار (۱۳۸۷). پورتال کتابخانه دیجیتال پارس آذرخس. در: مجموعه مقالات نخستین همایش تخصصی کتابخانه دیجیتال (۲۶۷ - ۳۱۹). تهران: سبزان.
۳. سهیلی، فرامرز (۱۳۸۵). درگاه دریچه‌ای به منابع اینترنتی. فصلنامه کتاب، ۳ (۶۷)، ۱۰۳ - ۱۲۲.
۴. طاهری، مهدی (۱۳۹۰). درگاه‌های کتابخانه‌ای: ابزاری برای دسترسی یکپارچه به منابع دانش. فصلنامه فرهنگی، خبری کنسرسیوم محتوای ملی، (۲) ۲. بازیابی شده در ۱۳۹۲/۰۳/۱۴ در: http://www.tebyan-chb.ir/Tebyan/News_SP/viewImage.aspx?id=15043.
۵. علی‌بیگ، محمد رضا؛ جمشیدی اورک، روح انگیز؛ حاجی زین‌العابدینی، محسن؛ و پاشازاده، فریبا (۱۳۸۹). ارزیابی کیفی وبسایت‌های کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور ایران با استفاده از روش وب کیو ای ام WebQEM. مدیریت سلامت، ۱۴ (۴۳)، ۶۴ - ۷۷.
۶. موسوی چلک، افشین (۱۳۸۷). پورتال‌های کتابخانه‌ای: تکنولوژی امروز و فردا و ابزاری برای تبادل اطلاعات. فصلنامه کتاب، ۱۹ (۳)، ۹۱ - ۱۰۲.
۷. نوکاریزی، محسن؛ عابدینی، طیبه (۱۳۹۱). ارزشیابی کاربردپذیری وبسایت کتابخانه‌های دانشگاه‌های وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری از دید کاربران. پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۲ (۱)، ۱۵۳ - ۱۷۴.
8. Fuhr, N. (2006). Evaluation of digital libraries. International Journal on Digital Libraries. Retrieved August 6, 2011, from http://www.is.informatik.uni-duisburg.de/bib/pdf/ir/Fuhr_etal:06.pdf.
9. Chiew, K.T., Salim, S. S. (2003). WEBUSE: Website usability evaluation tools. Thesis. University of Malaya.
10. Cox, A. (2003). Library portal solutions. Journal of Library & Information Technology, 55(3): 155-165. Retrieved January 15, 2012, from Emerald database.

11. Detlor, B. (2003). Fostering robust library portals: an assessment of the McMaster University library gateway. *Online Information Review*, 26(6): 404-412. Retrieved October 17, 2012, from emerald database.
12. Jackson, M. E. (2005). Looking ahead: the future of portal. *Journal of library administration*, 43(1-2): 205-20. Retrieved January 18, 2012, from emerald database.
13. Mustafa, S. H., Al-Zoua'bi, L.F. (2008). Usability of the academic websites of Jordan's Universities: An evaluation study. Faculty of Information Technology, Yarmouk University, Irbid, Jordan.
14. Nowkarizi, M., Fanudi, N., Nowrouzi, Z. (2012). The assessment and comparison of content management of some websites of National libraries in America, Europe and Asia. *International Conference on Information and Computer Technology*, 15-16 Sept., 2012, Beijing, China.
15. Rogers, R. (2009). Usability Analysis for Redesign of a Caribbean academic library website: a case study. *International Digital Library Perspectives*, 25(3): 200-211. Retrieved Sept. 18, 2012, from <http://pu.edu.pk/images/journal/pjlis/pdf/pjlis-13-iqbal.pdf>.
16. Russell, B. (2002). Library Website Comparison paper. Retrieved november 10, 2011, from www.emeraldinsight.com.
17. Toit, M. D., Bothma, C. (2009). Evaluating the usability of an academic marketing department's website from a marketing student's perspective. *International Retail and Marketing Review*, 5 (1): 25-37. Retrieved September 18, 2012. from emerald database.
18. Yang, Z. (2005). Development and validation of an instrument to measure user perceived service quality of information presenting web portals. *Information and Management*, 42(4): 575-589. Retrieved on March 18, 2012 from Eric database.